

Конституційне право; муніципальне право

УДК 342.13:340.13

Куненко Ірина Сергіївна

кандидат юридичних наук, доцент, докторант

Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України

Kunenko Iryna

PhD in Law, Associate Professor, Doctoral Student

V. M. Koretsky Institute of state and law NASU

ORCID: 0000-0003-1919-9198

**КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ КЛАСИФІКАЦІЇ ВИДІВ
ЮСТИЦІЇ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ
CONSTITUTIONAL-LEGAL PRINCIPLES OF CLASSIFYING TYPES
OF JUSTICE IN THE NATIONAL LEGAL SYSTEM**

***Анотація.** Вступ. Стаття присвячена дослідженню теоретико-методологічних засад класифікації видів юстиції як конституційно-правового інституту. Актуальність теми зумовлена відсутністю у вітчизняній юридичній доктрині єдиного підходу до визначення поняття юстиції, її видової структури та науково обґрунтованих критеріїв розмежування видів юстиції, що ускладнює реалізацію правоохоронної функції держави та ефективний захист прав людини.*

***Мета.** Метою статті є обґрунтування теоретико-методологічних засад класифікації видів юстиції та розробка науково виваженої системи видів національної юстиції на основі єдиного класифікаційного критерію.*

***Матеріали і методи.** Дослідження ґрунтується на діалектичному методі пізнання правових явищ. У роботі застосовано загальнонаукові методи аналізу і синтезу для дослідження доктринальних підходів до розуміння юстиції, логіко-формальний метод для обґрунтування*

класифікаційних вимог, системний метод для розгляду юстиції як цілісного правового явища, а також порівняльно-правовий метод при аналізі класифікацій правопорушень та юридичної відповідальності.

Результати. Обґрунтовано, що видовий поділ юстиції має здійснюватися на основі предметного критерію – характеру правопорушень та юридичної відповідальності за них у процесі створення, реалізації та застосування правових норм. Запропоновано систему видів національної юстиції, яка охоплює конституційну, адміністративну, кримінальну, цивільну, господарську та дисциплінарну юстицію. Доведено, що така класифікація відповідає логічним вимогам поділу понять, охоплює весь обсяг родового поняття юстиції та відображає структуру правоохоронної функції держави.

Перспективи. Подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на уточнення понятійно-категоріального апарату юстиції, поглиблення аналізу співвідношення національної та міжнародної юстиції, а також на розробку практичних механізмів удосконалення функціонування окремих видів юстиції в умовах сучасних трансформацій правової системи.

Ключові слова: юстиція, види юстиції, класифікація юстиції, критерії класифікації, правопорушення, юридична відповідальність, правоохоронна функція держави, національна юстиція.

Summary. *Introduction.* The article is devoted to the analysis of theoretical and methodological foundations of classifying types of justice as a constitutional law institution. The relevance of the study is обусловлена the absence of a unified doctrinal approach to defining justice, its types and scientifically grounded criteria for their differentiation, which negatively affects the implementation of the state's law enforcement function and the protection of human rights.

Purpose. The purpose of the article is to substantiate the theoretical and methodological principles of classifying types of justice and to develop a

scientifically grounded system of types of national justice based on a unified classification criterion.

Materials and Methods. The research is based on the dialectical method of cognition of legal phenomena. General scientific methods of analysis and synthesis were used to examine doctrinal approaches to the concept of justice. The logical-formal method was applied to substantiate classification requirements, the systemic method to consider justice as an integral legal phenomenon, and the comparative legal method to analyze classifications of offenses and types of legal liability.

Results. It is substantiated that the classification of types of justice should be based on a substantive criterion, namely the nature of offenses and the corresponding legal liability in the process of creation, implementation and application of legal norms. A system of types of national justice is proposed, including constitutional, administrative, criminal, civil, commercial and disciplinary justice. It is proved that this classification meets the logical requirements of concept division, covers the entire scope of the generic concept of justice and reflects the structure of the state's law enforcement function.

Prospects. Further research should focus on improving the conceptual framework of justice, analyzing the correlation between national and international justice, and developing practical approaches to enhancing the functioning of individual types of justice in the context of modern legal system transformations.

Key words: *justice, types of justice, classification of justice, classification criteria, offenses, legal liability, law enforcement function of the state, national justice.*

Постановка проблеми. Конституційне закріплення принципу верховенства права та визнання прав людини найвищою соціальною цінністю зумовлює необхідність формування ефективної системи їх захисту

через інститут юстиції. Юстиція як особлива сфера державного управління, в якій реалізується правоохоронна функція держави, потребує чіткого теоретичного осмислення її структури та видової диференціації. Відсутність у вітчизняній конституційно-правовій доктрині єдиного підходу до визначення видів юстиції та науково обґрунтованих критеріїв їх класифікації створює методологічні труднощі як для теоретичного дослідження цього інституту, так і для законодавчого врегулювання та практичного функціонування системи юстиції. Відсутність чіткого розуміння критеріїв розмежування видів юстиції призводить до компетенційних конфліктів, дублювання функцій різними органами та, як наслідок, до зниження ефективності захисту прав людини.

Теоретична невизначеність посилюється практичними проблемами. У науковій літературі терміни «юстиція», «конституційна юстиція», «адміністративна юстиція», «кримінальна юстиція» вживаються непослідовно, часто як синоніми судочинства відповідного виду, без усвідомлення більш широкого змісту юстиції. Водночас у законодавстві відсутнє легальне визначення поняття «юстиція» та її видів, що створює термінологічну плутанину та ускладнює правозастосування. Це актуалізує потребу в розробці єдиної методології класифікації видів юстиції, яка б охоплювала всі сфери порушень права та забезпечувала системність у реалізації правоохоронної функції держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дана стаття ґрунтується на працях вітчизняних науковців, у яких розглядаються загальнотеоретичні підходи до визначення поняття юстиції, її місця в правовій системі, а також особливості функціонування окремих її видів.

До фундаментальних досліджень теоретичних аспектів юстиції належать праці О. Мерзи, який звертає увагу на багатозначність і багатоаспектність поняття «юстиція» та його співвідношення з різними видами судочинства. Автор виокремлює конституційну, адміністративну,

кримінальну, ювенальну та військову юстицію, не формулюючи при цьому узагальненого визначення юстиції як цілісного правового явища [1].

Вагомий внесок у розвиток теорії юстиції зробила О. Гусарєва, яка дослідила методологічні підходи до розуміння юстиції, її місце в правовій системі та роль у здійсненні правосуддя, а також окреслила напрями розвитку вітчизняної юстиції з урахуванням європейських стандартів [2].

У межах аналізу окремих видів юстиції значна кількість наукових праць присвячена проблематиці конституційної юстиції. Зокрема, Т. Провізіон аналізує доктринальні підходи до визначення поняття «конституційна юстиція» та його співвідношення із суміжними правовими категоріями [3]. У працях М. Савчина досліджено стан доктрини конституційної юстиції, сучасні моделі захисту Конституції та особливості запровадження інституту конституційної скарги [4]. У навчальному посібнику Т. Цимбалістого розкрито правові засади функціонування інституту конституційної юстиції в Україні, місце та роль Конституційного Суду України, а також основні напрями його діяльності й особливості конституційного провадження [5]. Вагомий внесок у розвиток теорії конституційної юстиції також зробили А. Крусян, С. Пілюк, О. Скрипнюк, М. Шаповал та інші науковці.

Питання адміністративної юстиції досліджували Ю. Георгієвський, Т. Коломоєць, А. Осадчий, Ю. Педько [6], В. Решота [7], М. Смокович [8], В. Стефанюк [9] та О. Тихомиров [10], у працях яких розкрито сутність адміністративної юстиції, її ознаки та місце в системі правової держави. Окремо слід відзначити дослідження М. Булката, присвячене аналізу сучасних наукових і практичних тенденцій розвитку адміністративної юстиції та адміністративного процесуального права в Україні [11]. Окремі аспекти господарської юстиції досліджувала Т. Федорова, а проблематика кримінальної юстиції висвітлювалася у працях В. Маляренка [12], В. Півненка, В. Юрчишина [12] та інш.

Водночас аналіз наукової літератури свідчить, що дослідники зосереджувалися переважно на окремих видах юстиції, не розглядаючи юстицію як цілісну систему та не формулюючи загальних критеріїв її видової класифікації. Відсутні праці, в яких би комплексно досліджувалися методологічні засади типології юстиції, обґрунтовувався єдиний класифікаційний критерій та визначалася система всіх видів національної юстиції. Саме це зумовлює необхідність спеціального дослідження теоретико-методологічних засад класифікації видів юстиції.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування теоретико-методологічних засад класифікації видів юстиції та розробка науково обґрунтованої системи видів національної юстиції на основі єдиного критерію. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: дослідити методологічні вимоги до видової класифікації правових понять; проаналізувати існуючі підходи до класифікації правопорушень та юридичної відповідальності; визначити критерій видової класифікації юстиції; розробити систему видів національної юстиції.

Виклад основного матеріалу. Науково обґрунтована класифікація видів юстиції має відповідати загальнонауковим вимогам формальної логіки до поділу понять. Поділ понять є необхідною умовою наукового пізнання, оскільки завдяки йому впорядковується понятійний апарат науки та досягається об'єктивна упорядкованість предметного світу [14]. Логіка наукового пізнання встановлює, що для ефективного поділу родового поняття необхідно дотримуватися кількох фундаментальних правил. По-перше, поділ має бути вичерпним – необхідно перелічити всіх членів поділу так, щоб їх сукупність дорівнювала обсягу поділюваного поняття. Порухення цього правила призводить до неповноти класифікації, коли окремі види явища залишаються поза увагою дослідника. По-друге, поділ слід здійснювати за однією ознакою, єдиним критерієм. Застосування різних підстав поділу в межах однієї класифікації порушує її логічну

коректність та призводить до плутанини. По-третє, члени поділу повинні взаємно виключати один одного – жоден елемент не може одночасно належати до обсягу двох різних членів поділу. По-четверте, поділ має бути послідовним, з дотриманням субординації обсягів: не можна переходити від загального поняття до одиничного, оминаючи середнє видове поняття. По-п'яте, основа поділу має бути виразною, тобто при її обранні належить уникати оціночних понять та суб'єктивного ставлення [15].

Основою поділу називається ознака або сукупність ознак, відповідно до яких здійснюється класифікація. Ця ознака має бути характерною для кожного елемента обсягу поняття [14]. При цьому основа поділу повинна бути суттєвою в певному відношенні та мати значення як для теорії, так і для практики. Визначаючи основу поділу, слід керуватися певною науковою або практичною метою, а сам поділ має сприяти поглибленому пізнанню досліджуваного явища [16].

Особливе значення має поділ за видозмінюваною ознакою, коли нове поняття є похідним від зміни видової ознаки. За допомогою такого поділу поняття розбивають на види на підставі специфічного виявлення певної родової ознаки у різних видах діленого поняття. Це означає, що кожному члену поділу притаманна певна загальна ознака, яка в кожному з них своєрідно виявляється, специфікується. Саме ця специфікація загальної (родової) ознаки й визначає її як видоутворюючу [17].

Застосовуючи ці методологічні вимоги до класифікації видів юстиції, необхідно насамперед визначити родове поняття юстиції. Юстиція, на нашу думку, є особливою сферою державного управління, в якій уповноважені законом суб'єкти на основі принципу законності здійснюють специфічну юридичну діяльність з охорони права, пов'язану з правопорушеннями та відхиленнями від права.

Це визначення містить кілька суттєвих елементів: належність юстиції до сфери державного управління, специфічний суб'єктний склад

(уповноважені законом суб'єкти), особливий характер діяльності (юридична діяльність з охорони права) та предметну обумовленість (зв'язок з правопорушеннями).

Оскільки правопорушення є приводом і підставою для юстиційної діяльності та визначають її предметний зміст, логічним є припущення, що критерій класифікації видів юстиції слід шукати саме в характері правопорушень. Однак для коректного застосування цього критерію необхідно попередньо розглянути, як у юридичній науці класифікуються самі правопорушення та пов'язана з ними юридична відповідальність.

В юридичній науці існує множина підходів до класифікації правопорушень, заснованих на різних критеріях. Найпоширенішою є їх класифікація за ступенем суспільної небезпечності та характером санкцій, що застосовуються до їх суб'єктів. Згідно з цим критерієм, усі правопорушення поділяються на злочини та проступки [18; 19]. Інший поширений підхід ґрунтується на галузевій належності норм, що порушуються. Відповідно до цього критерію розрізняють кримінальні, адміністративні, цивільні, дисциплінарні, конституційні, податкові, господарські та інші правопорушення. Ця класифікація відображає диференціацію правової системи на галузі права, кожна з яких регулює специфічну сферу суспільних відносин. [20, с. 423; 21, с. 366; 22, с. 285]. Також є підхід, згідно з яким правопорушення поділяються за характером нормативно-правових приписів на матеріальні (порушення матеріальних норм права, що встановлюють права та обов'язки) та процесуальні (порушення процесуальних норм, що регламентують порядок реалізації матеріальних норм) [23]. Правопорушення класифікують згідно з видами юридичної відповідальності на кримінальні, адміністративні, цивільно-правові, трудові, конституційні, міжнародні та інші [24, с. 240].

У тісному зв'язку з класифікацією правопорушень перебуває поділ юридичної відповідальності на види. Найпоширенішою є класифікація

юридичної відповідальності за галузевою ознакою, згідно з якою розрізняють конституційну, адміністративну, дисциплінарну, матеріальну, цивільно-правову та кримінальну відповідальність [20, с. 436; 23, с. 241-245]. За функціями виділяють правовідновлювальну (цивільно-правову і матеріальну), спрямовану на відшкодування завданої шкоди та відновлення порушеного права, та штрафну (каральну) відповідальність (кримінально-правову, адміністративно-правову), що має на меті покарання правопорушника [20, с. 438-439; 25]. Окремі дослідники пропонують класифікацію юридичної відповідальності за критерієм сфери правового регулювання, розрізняючи відповідальність за порушення норм публічного права та відповідальність за порушення норм приватного права. До публічно-правової відповідальності відносять конституційну, адміністративну, кримінальну та дисциплінарну відповідальність публічних службовців, до приватноправової – цивільно-правову відповідальність та дисциплінарну відповідальність працівників за трудовим законодавством [21, с. 309-314].

Аналіз існуючих класифікацій правопорушень та юридичної відповідальності свідчить, що жодна з них не може бути механічно застосована як єдина основа для класифікації видів юстиції. Кожна класифікація відображає певний аспект правопорушень, але не охоплює всієї складності правової реальності. Це зумовлює необхідність розробки специфічного критерію класифікації видів юстиції, який би враховував особливості юстиції як сфери реалізації правоохоронної функції держави.

На наш погляд, при визначенні видів юстиції необхідно насамперед виходити з її загального визначення в якості особливої сфери державного управління, в якій здійснюється специфічна юридична діяльність з охорони права, пов'язана з порушеннями права, про що було зазначено вище. При цьому належить враховувати, що юридичну діяльність держава здійснює не лише у відносинах із суб'єктами даної країни, а й у зовнішніх відносинах з

іншими державами. Таким чином, вона функціонує у двох різних правових системах – у національній правовій системі та у системі міжнародного права, в останній в якості суб'єкта міжнародного права.

Основу видового визначення поняття юстиції, на нашу думку, варто шукати в національній юстиції, оскільки правова система держави виступає як первинна та визначальна щодо системи міжнародного права. Враховуючи це, слід виходити з того, що визначення видів міжнародної юстиції залежить від поділу на види національної юстиції та обумовлюється цим поділом, а не навпаки.

Види національної юстиції, з нашої точки зору, розрізняються залежно від характеру порушень у юридичній діяльності при утворенні та реалізації правових норм. Такі порушення можуть виникати: 1) під час встановлення норми, тобто в законодавчій діяльності; 2) при введенні норми в дію у підзаконній діяльності; 3) під час застосування норми права. У цих випадках виникає об'єктивна потреба в особливій юридичній діяльності, спрямованій на охорону права та усунення порушень. Такі порушення можуть здійснювати як державні органи, так і недержавні суб'єкти та приватні особи, зокрема у сфері законодавчої діяльності, реалізації закону виконавчими органами та сфері юридичної діяльності щодо усунення порушень права.

Водночас правоохоронна діяльність має справу з порушеннями права не тільки в названих трьох сферах юридичної діяльності, але також з тими порушеннями права, які мають місце у правовідносинах недержавних суб'єктів, зокрема у приватноправових відносинах.

Для всіх вказаних порушень права встановлені різні види юридичної відповідальності, міри якої на підставі закону (або договору, передбаченого законом) застосовуються суб'єктами юстиції до порушників права. Таким чином, для визначення видів юстиції обираємо предметний критерій здійснення правоохоронної функції, тобто характер правопорушень та

юридичної відповідальності за них у процесі створення, реалізації та застосування правових норм. Це дозволяє виокремити наступні предметні сфери: 1) законодавча сфера і порушення юридичних норм у законодавчій діяльності; 2) адміністративна сфера і порушення норм у сфері виконавчої діяльності; 3) правоохоронна сфера, пов'язана з усіма іншими порушеннями правових норм, які мають місце в національній правовій системі при їх застосуванні та виконанні суб'єктами права.

До зазначених правопорушень належать конституційні правопорушення (конституційно-правові делікти), адміністративні, кримінальні, цивільні, господарські (економічні) та дисциплінарні правопорушення при реалізації конкретних правовідносин.

З огляду на обраний критерій видового поділу сфери юстиції, є підстави виокремити такі види національної юстиції: конституційна, адміністративна, кримінальна, цивільна, господарська та дисциплінарна юстиція. Конституційна юстиція – це вид юстиції, який передбачає здійснення уповноваженими конституцією та/або законом суб'єктами юридичної діяльності, спрямованої на виявлення та усунення у законодавчих актах правопорушень через встановлення відповідності цих актів Основному закону держави [26]. Адміністративна юстиція – це вид юстиції, який передбачає юридичну діяльність уповноважених державою суб'єктів, спрямовану на усунення порушень закону при конкретизації у підзаконних нормативних актах встановлених законом правових норм, а також на захист від порушення прав та законних інтересів громадян і юридичних осіб у діяннях (діях чи бездіяльності) публічно-владних суб'єктів [27]. Кримінальна юстиція – це вид юстиції, який передбачає юридичну діяльність уповноважених законом суб'єктів, спрямовану на попередження кримінальних правопорушень, їх виявлення, розслідування і встановлення винних у скоєнні злочинів, притягнення їх до юридичної відповідальності, а також на виконання рішення щодо їх юридичної

відповідальності [28]. Цивільна юстиція – вид юстиції, який передбачає юридичну діяльність уповноважених законом суб'єктів, спрямовану на вирішення правових конфліктів, між учасниками цивільних правовідносин шляхом офіційного визнання, захисту та відновлення порушених прав.

Господарська юстиція – вид юстиції, який передбачає юридичну діяльність уповноважених законом або договором суб'єктів, спрямовану на вирішення правових конфліктів, що виникають в економічній (господарсько-правовій) сфері суспільних відносин. Дисциплінарна юстиція – вид юстиції, який передбачає юридичну діяльність уповноважених законом суб'єктів, спрямовану на захист трудових прав осіб, до яких застосовано заходи дисциплінарної відповідальності, а також діяльність визначених законом суб'єктів щодо застосування таких заходів до окремих категорій суб'єктів сфери юстиції у зв'язку з порушенням ними своїх посадових обов'язків [].

Названими видами охоплюється все предметне поле порушень – у процесі від створення до дії правових норм, починаючи з узаконолення юридичної норми й закінчуючи її реалізацією у правовому відношенні суб'єктами права та обов'язку. Відтак даний видовий поділ охоплює увесь обсяг родового поняття юстиції.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що критерієм класифікації видів національної юстиції є характер правопорушень та юридичної відповідальності за них у процесі створення, реалізації та застосування правових норм. На основі цього критерію виокремлено шість видів національної юстиції: конституційна адміністративна, кримінальна, цивільна, господарська, дисциплінарна). Запропонована класифікація охоплює весь обсяг родового поняття юстиції та відповідає логічним вимогам до видового поділу понять, що створює теоретичну основу для вдосконалення законодавчого регулювання системи юстиції та підвищення ефективності захисту прав людини.

Література

1. Мерза О. І. Теоретичні підходи до розуміння сутності юстиції в сучасних умовах. *Ефективність державного управління*. 2018. Вип. 2. С. 58–64. DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.55.2018.146708>
2. Гусарєва О. С. Юстиція як складова правових систем сучасних країн світу та України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2010. 16 с.
3. Провізіон Т. О. Конституційна юстиція в Україні: до визначення змісту поняття. *Держава і право*. 2010. № 47. С. 198–204.
4. Савчин М. В. Конституційна юстиція та забезпечення конституційного порядку: 2005–2020 : монографія. Ужгород : РІК-У, 2020. 384 с.
5. Цимбалістий Т. О. Конституційна юстиція в Україні : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 200 с.
6. Педько Ю. С. Становлення та правове регулювання адміністративної юстиції в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2004. 16 с.
7. Решота В. В. Адміністративна юстиція як механізм захисту суб'єктивних публічних прав людини в Україні та ЄС. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2024. Т. 31, № 3. URL: [https://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/31\(3\)_2024-38-51.pdf](https://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/31(3)_2024-38-51.pdf) (дата звернення: 11.11.2025).
8. Смокович М. І. Адміністративна юстиція як доступний та ефективний інструмент захисту прав людини в Україні. *Приватне та публічне право*. 2021. № 1. С. 48–53.
9. Стефанюк В. С. Правова обумовленість запровадження адміністративної юстиції в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2000. 20 с.

10. Тихомиров О. Д., Гусарєва О. С. Сучасні підходи до розуміння адміністративної юстиції. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2009. № 1. С. 45–50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2009_1_12 (дата звернення: 11.11.2025).

11. Булкат М. С. Тенденції розвитку наукових положень та практики у сфері адміністративної юстиції та адміністративного процесуального права. *Київський часопис права*. 2023. № 3. С. 76–86. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2023.3.10>

12. Маляренко В. Т. До питання доктрини кримінальної юстиції України. *Право України*. 2009. № 2. С. 11–23.

13. Юрчишин В. М. Проблеми місця і ролі суб'єктів кримінальної юстиції, що діють у кримінальному процесі України. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2013. Вип. 1. С. 286–294. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vchfo_2013_1_30 (дата звернення: 11.11.2025).

14. Солодка Л. І. Логіка. Методи логічного аналізу тексту : навч. посіб. Черкаси : Брама-Україна, 2011. 68 с. URL: https://eprints.cdu.edu.ua/245/1/Солодка_Л._І._Логіка,_методи_логіч._аналіз_у.pdf (дата звернення: 11.11.2025).

15. Лебедєв В. О. Логіка : конспект лекцій. Харків : УкрДАЗТ, 2013. 84 с.

16. Жеребкін В. Є. Логіка : підручник. 9-те вид., стер. Київ : Знання, 2006. 255 с. URL: <https://textbook.com.ua/authors/viezherebkin> (дата звернення: 11.11.2025).

17. Конверський А. Є. Логіка. Підручник для студентів юридичних факультетів. 3-тє вид. перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 296 с.

18. Загальна теорія держави і права : підручник / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін. ; за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Х. :Право, 2009. 584 с. URL:

https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI_2009/TEorijaDerjav_2009.pdf (дата звернення: 11.11.2025).

19. Тополевський Р. Б. Теорія держави і права : підручник / Р. Б. Тополевський та ін. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2020. 248 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3293/1/ТеорДержПрав-2020.pdf> (дата звернення: 11.11.2025).

20. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консум, 2001. 656 с.

21. Загальна теорія права : підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри. К. : Baite, 2015. 392 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/f/283756.pdf> (дата звернення: 11.11.2025).

22. Теорія держави і права : підручник / О. М. Бандурка, О. М. Головка, О. С. Передерій та ін. ; за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків : ХНУВС, 2018. 416 с.

23. Теорія держави та права : навч. посіб. / Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова та ін. ; за заг. ред. С. Д. Гусарєва, О. Д. Тихомирова. Київ : НАВС, 2017. 320 с.

24. Фатхундінова О. В., Куненко І. С., Максимова Л. О., Хлабистова К. В. Теорія держави і права : навч. посіб. Київ : КНТ, 2022. 328 с.

25. Теорія держави і права в схемах та таблицях : навч. посіб. / кол. авт. ; за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ : Хай-Тек Прес, 2020. 296 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/1bac_pravo/TDP-skhemy-2020.pdf (дата звернення: 11.11.2025).

26. Куненко І. С. Поняття та предмет конституційної юстиції: науково-теоретичний аналіз. *Український політико-правовий дискурс*. 2025. № 11. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15589196>

27. Куненко І. С. Поняття та предмет адміністративної юстиції: теоретичний аналіз. *Наука і техніка сьогодні*. 2025. № 5(46). URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/24400> (дата звернення: 11.11.2025).

28. Куненко І. С. Поняття, функції та предмет кримінальної юстиції: теоретичний аналіз. *Вісник Одеського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України*. 2025. № 17. С. 46-53.

29. Куненко І. С. Дисциплінарна юстиція як самостійний вид юстиції: поняття, предмет, функції. *Соціальний розвиток: економіко-правові проблеми*. 2025. № 6. DOI: <https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.6.12>

References

1. Merza, O. I. (2018) 'Teoretychni pidkhody do rozuminnia sutnosti yustytzii v suchasnykh umovakh' [Theoretical approaches to understanding the essence of justice in modern conditions], *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia*, (2), pp. 58–64. doi: 10.33990/2070-4011.55.2018.146708 [in Ukrainian].

2. Husarieva, O. S. (2010) *Yustytisia yak skladova pravovykh system suchasnykh krain svitu ta Ukrainy* [Justice as a component of the legal systems of modern countries of the world and Ukraine]. PhD Thesis Abstract. Kyiv: National Academy of Internal Affairs [in Ukrainian].

3. Provizion, T. O. (2010) 'Konstytutsiina yustytisia v Ukraini: do vyznachennia zmistu poniattia' [Constitutional justice in Ukraine: towards the definition of the concept content], *Derzhava i pravo*, (47), pp. 198–204 [in Ukrainian].

4. Savchyn, M. V. (2020) *Konstytutsiina yustytisia ta zabezpechennia konstytutsiinoho poriadku: 2005–2020* [Constitutional justice and ensuring constitutional order: 2005–2020]. Uzhhorod: RIK-U [in Ukrainian].

5. Tsymbalistyi, T. O. (2007) *Konstytutsiina yustytisia v Ukraini* [Constitutional justice in Ukraine]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].
6. Pedko, Yu. S. (2004) *Stanovlennia ta pravove rehuliuvannia administratyvnoi yustytisii v Ukraini* [Formation and legal regulation of administrative justice in Ukraine]. PhD Thesis Abstract. Kyiv [in Ukrainian].
7. Reshota, V. V. (2024) 'Administratyvna yustytisia yak mekhanizm zakhystu subiektyvnykh publichnykh prav liudyny v Ukraini ta YeS' [Administrative justice as a mechanism for the protection of subjective public human rights in Ukraine and the EU], *Visnyk of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 31(3). Available at: [https://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/31\(3\)_2024-38-51.pdf](https://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/31(3)_2024-38-51.pdf) [in Ukrainian].
8. Smokovych, M. I. (2021) 'Administratyvna yustytisia yak dostupnyi ta efektyvnyi instrument zakhystu prav liudyny v Ukraini' [Administrative justice as an accessible and effective tool for protecting human rights in Ukraine], *Privatne ta publichne pravo*, (1), pp. 48–53 [in Ukrainian].
9. Stefaniuk, V. S. (2000) *Pravova obumovlenist zaprovadzhennia administratyvnoi yustytisii v Ukraini* [Legal conditionality of the introduction of administrative justice in Ukraine]. PhD Thesis Abstract. Kyiv [in Ukrainian].
10. Tykhomyrov, O. D. and Husarieva, O. S. (2009) 'Suchasni pidkhody do rozuminnia administratyvnoi yustytisii' [Modern approaches to understanding administrative justice], *Yurydychnyi visnyk. Povitriane i kosmichne pravo*, (1), pp. 45–50. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2009_1_12 [in Ukrainian].
11. Bulkat, M. S. (2023) 'Tendentsii rozvytku naukovykh polozhen ta praktyky u sferi administratyvnoi yustytisii ta administratyvnoho protsesualnoho prava' [Trends in the development of scientific provisions and practice in the field of administrative justice and administrative procedural law], *Kyiv Law Journal*, (3), pp. 76–86. doi: 10.32782/klj/2023.3.10 [in Ukrainian].

12. Maliarenko, V. T. (2009) 'Do pytannia doktryny kryiminalnoi yustytysii Ukrainy' [On the issue of the doctrine of criminal justice of Ukraine], *Pravo Ukrainy*, (2), pp. 11–23 [in Ukrainian].
13. Yurchyshyn, V. M. (2013) 'Problemy mistsia i roli subiektiv kryiminalnoi yustytysii, shcho diut u kryiminalnomu protsesi Ukrainy' [Problems of the place and role of criminal justice subjects acting in the criminal process of Ukraine], *Visnyk of Chernivtsi Faculty of the National University "Odesa Law Academy"*, (1), pp. 286–294 [in Ukrainian].
14. Solodka, L. I. (2011) *Lohika. Metody lohichnoho analizu tekstu* [Logic. Methods of logical text analysis]. Cherkasy: Brama-Ukraina. Available at: https://eprints.cdu.edu.ua/245/1/Солодка_Л._І._Логіка,_методи_логіч._аналіз_y.pdf [in Ukrainian].
15. Lebediev, V. O. (2013) *Lohika: Konspekt lektsii* [Logic: Lecture notes]. Kharkiv: UkrDAZT [in Ukrainian].
16. Zherebkin, V. Ye. (2006) *Lohika* [Logic]. 9th edn. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
17. Konverskyi, A. Ye. (2012) *Lohika. Pidruchnyk dlia studentiv yurydychnykh fakultetiv* [Logic. Textbook for students of law faculties]. 3rd edn. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].
18. Tsvik, M. V. and Petryshyn, O. V. (eds) (2009) *Zahalna teoriia derzhavy i prava* [General theory of state and law]. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
19. Topolevskyi, R. B. (2020) *Teoriia derzhavy i prava* [Theory of state and law]. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv [in Ukrainian].
20. Skakun, O. F. (2001) *Teoriia derzhavy i prava* [Theory of state and law]. Kharkiv: Konsum [in Ukrainian].
21. Koziubra, M. I. (ed.) (2015) *Zahalna teoriia prava* [General theory of law]. Kyiv: Vaite [in Ukrainian].

22. Bandurka, O. M. (ed.) (2018) *Teoriia derzhavy i prava* [Theory of state and law]. Kharkiv: KhNUVS [in Ukrainian].

23. Husariev, S. D. and Tykhomyrov, O. D. (eds) (2017) *Teoriia derzhavy ta prava* [Theory of state and law]. Kyiv: NAU, Osvita Ukrainy [in Ukrainian].

24. Fatkhundinova, O. V., Kunenko, I. S., Maksymova, L. O. and Khlabytova, K. V. (2022) *Teoriia derzhavy i prava* [Theory of state and law]. Kyiv: KNT [in Ukrainian].

25. Nalyvaiko, L. R. (ed.) (2020) *Teoriia derzhavy i prava v skhemakh ta tablytsiakh* [Theory of state and law in diagrams and tables]. Kyiv: Hai-Tek Pres [in Ukrainian].

26. Kunenko, I. S. (2025) 'Poniattia ta predmet konstytutsiinoi yustyttsii: naukovo-teoretychnyi analiz' [Concept and subject of constitutional justice: scientific and theoretical analysis], *Ukrainian Political and Legal Discourse*, (11). doi: 10.5281/zenodo.15589196 [in Ukrainian].

27. Kunenko, I. S. (2025) 'Poniattia ta predmet administratyvnoi yustyttsii: teoretychnyi analiz' [Concept and subject of administrative justice: theoretical analysis], *Nauka i tekhnika sohodni*, (5). Available at: <https://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/24400> [in Ukrainian].

28. Kunenko, I. S. (2025) 'Poniattia, funktsii ta predmet kryminalnoi yustyttsii: teoretychnyi analiz' [Concept, functions and subject of criminal justice: theoretical analysis], *Visnyk of the Odesa Research Institute of Forensic Science of the Ministry of Justice of Ukraine*, (17), pp. 46-53. [in Ukrainian].

29. Kunenko, I. S. (2025) 'Dystsyplinarna yustyttsiia yak samostiinyi vyd yustyttsii: poniattia, predmet, funktsii' [Disciplinary justice as an independent type of justice: concept, subject, functions], *Sotsialnyi rozvytok: ekonomiko-pravovi problemy*, (6). doi: 10.70651/3083-6018/2025.6.12 [in Ukrainian].